

Република България
ИКОНОМИЧЕСКИ
И СОЦИАЛЕН СЪВЕТ

РЕЗОЛЮЦИЯ

на тема

„ДЕЙСТВИЯ В ПОДКРЕПА НА МЛАДИТЕ ХОРА И БОРБАТА С МЛАДЕЖКАТА БЕЗРАБОТИЦА В БЪЛГАРИЯ”

(разработена по собствена инициатива)

София, 2013 г.

Председателският съвет на ИСС взе решение за разработване на резолюция на тема

„Действия в подкрепа на младите хора и борбата с младежката безработица в България”

За докладчик по резолюцията бе определен г-н Пламен Димитров, член на ИСС от група II – синдикати, президент на Конфедерацията на независимите синдикати в България.

Председателят на ИСС внесе за приемане от Пленарната сесия обсъдения и предложен от Председателския съвет проект на резолюцията.

На своето заседание от 31.10.2013 г. Пленарната сесия прие резолюцията.

I. ОСНОВНИ ИЗВОДИ И ПРЕДЛОЖЕНИЯ

1. Икономическият и социален съвет (ИСС) счита за приоритет **проблемите на младите хора и предизвикателствата**, които те срещат по отношение на своето образование, трудова реализация, професионално развитие и съвместяване на трудовия и семейния живот. В тази връзка ИСС отдава особено значение на **политиките за насърчаване на младежката заетост и ограничаване на безработицата сред младите хора**. След като последователно прие становище и резолюция относно борбата с преждевременното напускане на образователната система¹, ИСС предприе следваща стъпка - да отправи предложенията и препоръките си по отношение на актуалните инициативи на Европейската комисия (ЕК) за борба с младежката безработица и тяхното прилагане в България.
2. С оглед насърчаване разкриването на нови работни места и ускоряване на икономическия растеж, в свое становище² ИСС **настоява да се увеличи** (или в краен случай поне да се запази) **делът на средства от Европейския социален фонд (ЕСФ) в общия размер на средствата от фондовете на ЕС**. Мотив за това е сериозният положителен ефект, който финансираните от ЕСФ операции имат, за насърчаване на растежа и заетостта. ИСС препоръча при финализирането на индикативното разпределение на средствата от ЕС по тематични цели, основни резултати и фондове да се отчете договореността на европейско равнище, **а именно - 25 % от средствата от ЕСФ да бъдат насочени към тематични цели 8 (Насърчаване на заетостта и подкрепа за мобилността на работната сила) и 9 (Насърчаване на социалното приобщаване и борба с бедността), особено за насърчаване на заетостта и за подкрепа мобилността на работната сила**. В тази връзка ИСС констатира със задоволство, че в съответствие с отправените препоръки, и след провеждане на публична дискусия, в актуализирания вариант на Споразумението за партньорство на България за следващия програмен период беше заложено **28,5% от средствата от ЕСФ да бъдат насочени към тематичните цели, предложени от ИСС**, вкл. за насърчаване на младежката заетост.
3. ИСС препоръчва във всяка една от **оперативните програми за периода 2014-2020г.** да бъдат заложени **мерки, които да осигурят на младите хора възможност за реализация и развитие в България**. Като взема предвид последствията от икономическата криза, големите разлики в икономическото развитие на отделните райони в България и наличието на компактни младежки групи, които имат нужда от интегрирани мерки за по-добри условия на живот, за заетост и преодоляване на границата на бедност, ИСС предлага **разработване на инвестиционен пакет за младежите чрез използване на „Интегрирани териториални инвестиции (ИТИ)“ през програмния период 2014-2020 г.**
4. ИСС се присъединява към призива на Европейския икономически и социален комитет (ЕИСК) **„възрастовата граница на лицата, които могат да се възползват от „Гаранцията за младежта“, да се повиши до 30 години**, така че достъп до нея да имат и млади хора, които напускат по-късно университета или са в преход между обучение и заетост”³. Преходите от образование към заетост и от заетост към заетост

¹ Становище на ИСС: „Политики за ограничаване ранното напускане на образователната система”, ИСС/2/033/2012 г. и резолюция на ИСС по „Проект на стратегия за превенция и намаляване дела на отпадащите и преждевременно напусналите образователната система (2013 – 2020)”, ИСС/3/008/2013 г.

² Становище на ИСС: „Приоритети и политики за усвояване на средствата от фондовете на ЕС в България през периода 2014 – 2020 г.“, ИСС/3/010/2013 г.

³ Становище на Европейския икономически и социален комитет. SOC/485 “Гаранция за младежта”. Брюксел, 22 май 2013 г.

продължават и след навършването на 24-годишна възраст и са основни предизвикателства за младите хора. Разширяването на обхвата на „гаранцията” ще изисква повече средства, но при условие, че инфраструктурата е вече изградена, се очаква резултатите да са по-осезаеми и дълготрайни.

5. Като държава, в която равнището на **младежка безработица** е над 25% (**28,1% за 2012 г.**) и е на първо място в ЕС по дела на младежи в т.нар. група "**Неработещи, неучещи и необучаващи се**" – ННН (NEET), България попада в групата от държави членки, които **ще се възползват от средствата по „Инициативата за младежка заетост”**. В тази връзка, в съответствие с отправените към страната ни препоръки, ИСС счита, че прилагането на мерките по „Гаранция за младежта”, в съчетание с останалите образователни и активиращи мерки, насочени към младежите, ще се отрази положително на състоянието на младежката заетост и ще спомогне за редуциране броя на младежи в т.нар. група NEET.
6. ИСС обръща внимание на **високия коефициент на младежите в групата NEET** за България (24,6 % при средно за ЕС - 15,4 %) и подчертава, че това са млади хора, за които вече са изразходвани значителен размер публични средства - за образование, за здравеопазване, за социални помощи, подпомагане и т.н., за да бъдат успешно подготвени за предизвикателствата на живота. Според ИСС от ключово значение са **проследяването и контролът при разходването на средствата за младежки политики както от европейските фондове, така и от националния бюджет**. Прозрачността на процеса по наблюдение трябва да бъде гарантирана чрез **активното участие на социалните партньори и организираното гражданско общество**.
7. ИСС многократно е изразявал подкрепата си за **реформиране на образователната система в България** и по-конкретно за приемане на Закона за предучилищното и училищното образование и Закона за професионалното образование и обучение. Съветът с удовлетворение констатира, че след приемането на становище⁴ и резолюция⁵ по проблемите на преждевременното напускане на училище редица предложения от тези актове бяха включени в обновления „Проект на Стратегия за намаляване дела на преждеременно напусналите образователната система (2013 – 2020)”, която бе приета през месец октомври тази година.
8. ИСС смята за необходимо въвеждането на **гъвкави образователни модели** с дисциплиниращи и стимулиращи мерки за деца и родители с цел превенция на **ранното отпадане от образователната система** чрез съвместни действия на учители, училищните настоятелства и ръководства. Предотвратяването на преждеременно напускане на образователната система е превантивна мярка, прилагана на най-ранен етап от житейския път на индивида.
9. ИСС препоръчва да се **подобрят диалогът и контактът с младежите, напуснали образователната система**, да се предприемат стъпки за дигитализиране и въвеждане на регистри за персоналните данни за образователния и квалификационния статус, пригодността за заетост и заетостта на гражданите, както и за интеграция на информационните системи на МОН, МТСП, АЗ, НАП, ГИТ и други институции.
10. ИСС апелира за инициране на **нормативни промени за въвеждане на специални програми за овладяване на българския език в системата на предучилищното образование и обучение**.

---

⁴ Становище на ИСС: „Политики за ограничаване ранното напускане на образователната система”, ИСС/2/033/2012 г.

⁵ Резолюция по „Проект на Стратегия за превенция и намаляване дела на отпадащите и преждеременно напусналите образователната система (2013 – 2020)”, ИСС/3/008/2013.

11. Призивът на ИСС е за **гарантиране на високо качество на ученето през целия живот** както и за въвеждането на **гъвкави пътеки за влизане и излизане във и от образователната система** и надграждането на знания, умения и компетенции чрез дистанционни форми, модулно и интернет базирано, включително вечерно, задочно и комбинирано обучение. Своевременно следва да бъдат въведени и **европейските инструменти в областта на ученето през целия живот** (Европейската рамка за трансфер и натрупване на кредити, Общата рамка за гарантиране на качеството и др.) чрез осъвременяване и публично обсъждане на законодателната уредба.
12. ИСС апелира за разработване и ефективно прилагане на политики, системи и практики, подпомагащи **кариерното ориентиране и консултиране през целия живот** на всички нива на образование, обучение и заетост.
13. За да се насочват правилно очакванията на младежите, ИСС подчертава важността на провеждането на **мотивационни кампании** още на етапа на началното образование. Позитивното утвърждаване на средното специално образование сред учениците и стимулирането им да се насочват към професии, където има дефицит на кадри, би допринесло за ограничаване на младежката безработица⁶.
14. ИСС призовава за развитие и стимулиране на **неформалното образование**, организиране и пълноценно използване на свободното време на младежите за придобиване на ключови знания и умения, както и за изработване и прилагане на цялостна държавна политика по признаване и акредитация на уменията и компетенциите, придобити в процеса на неформалното учене.
15. Във връзка с призива на ЕК за засилване на диалога между бизнеса, образованието и институциите, ИСС подчертава, че една от добрите стъпки в тази посока за България би било изграждането на **„Национална мрежа за оценка на компетенциите“**, чрез която да се постигнат адаптивност, ефективност и балансиране на търсенето и предлагането на пазара на труда чрез изграждане на система за оценка на компетенциите на работната сила на браншово и регионално ниво.
16. ИСС счита, че **продължаването на обучението** е добър вариант за повишаване на пригодността за заетост както на младите хора с основно и по-ниско образование, така и на завършилите общия курс на средното образование, без придобитата професионална квалификация. Поради съчетаването на множество рискови фактори като липса на трудов опит, на квалификация, а често и на базова обща култура, младежите са особено застрашени от попадане в порочния кръг на безработица, бедност и социално изключване. Затова **съчетаването на активиращи политики по заетостта с провеждането на реформи в образованието в България** би гарантирало не само продължаването на образованието, но и неговото по-добро качество.
17. Като взема предвид значението на европейския единен пазар, завишената обвързаност на българските фирми с чуждестранни такива и произтичащата от това необходимост от кореспонденция на чужд език, ИСС препоръчва да се разработи и приеме **Стратегия за чуждоезиковото обучение в България**. Стратегията следва да е насочена както към системите на основното и средното образование, така и към обхвата и качеството на чуждоезиковото обучение в страната за всички лица, които вече са приключили основното/средното образование. Въвеждането на подобен стратегически документ би било високо оценено от европейските институции в процеса на Европейския семестър 2013г. и се разглежда от ИСС и като „лост“ за

---

⁶ Становище на тема „Приоритети и политики за усвояване на средствата от фондовете на ЕС в България през периода 2014 – 2020 г.“, ИСС/3/010/2013.

повишаване на пригодността на българските младежи за участие по европейските програми за образователна, предприемаческа и трудова мобилност като „Еразмус +”, „Твоята първа работа с EURES” и др.

18. ИСС призовава за въвеждане на осъвременен модел на **дуалната система за образование и обучение в България** чрез: доразработване и надграждане с консенсусно приети елементи на дуалната система на ДООИ/стандарти във всички професионални направления, с отчитане на социалния ефект от дейността на заетите в образователната система.
19. ИСС подкрепя **инициативата „Моето първо работно място”** за **включване в обхвата на средното образование изучаването на трудовите, социалните и осигурителните права**, което има за цел навременно да запознае младите хора с техните права на работното място и да повиши тяхната чувствителност към нерегламентираната заетост и нарушаването на трудовото законодателство. Това би допринесло за намаляване на високия процент на заетост на млади хора в сивата икономика (без трудови договори или на срочни договори, заплащане под минималната работна заплата), повишаване на социалната сигурност, признаване на придобития професионален опит при постъпване на следваща работа и т.н.
20. Препоръката на ИСС е да се **въведат индивидуални кредитни карти за обучение** (формално или неформално, редовно или задочно), покриващи включително средствата за учебни материали, пътни и други разходи за лицата с ниски доходи и с ниска квалификация. За лицата с по-висока квалификация се препоръчва **откриване на индивидуални сметки за обучение**, по които да се акумулират ресурси (финансови средства, учебни часове и др.) от страна на различни източници – държава, работодател, заето лице, за обучение и кариерно развитие по специално разработен и законодателно уреден механизъм.
21. ИСС обръща внимание, че е необходимо **план-приемът във висшите училища** да е съобразен с настоящите и бъдещите потребности от вида квалифицирани кадри на пазара на труда и периодично да бъдат актуализирани учебните програми съобразно нуждите на бизнеса и съвременните методи на преподаване. Необходимо е и продължаване развитието на **рейтинговата система във висшето образование** както и реално прилагане на резултатите от нея при определяне на план-приема, въвеждане на нови специалности, подготовка на преподаватели, отпускане на средства, при акредитация на висшите училища и др.
22. ИСС препоръчва да се разработи и въведе **система от стипендии и ваучери за талантиви студенти** и да се насърчат държавата и бизнесът за съвместни дейности по осигуряването на професионална реализация на младите докторанти и начинаещи учени. Системата от стипендии и ваучери следва да се реализира както на национално, така и на регионално ниво чрез създаване и насърчаване развитието на т.нар. **„Регионални кълъстери на знанието”**.
23. Призивът на ИСС е да се **насърчават иновациите и частните инвестиции в научно-изследователска и развойна дейност** чрез създаване на данъчни облекчения при доказани ползи; модернизиране на **научно-изследователските бази** към висшите учебни заведения; определяне на **стипендии за млади учени и изследователи**; поощряване включването на **студенти в научната дейност и проекти** на висшите училища, както и ранното им привличане към преподавателска и научна дейност.
24. Апелът на ИСС е за комплексно законодателно уреждане и развитие на практика и култура за ефективни **стажантски програми и практическо обучение на работното място, вкл. чиракуване**. Необходими са повече последователност и креативност при изготвянето на политиките на национално ниво, осигуряващи стажове и заетост за

младите. В договора за стажуване, който следва да бъде регламентиран в Кодекса на труда, страните задължително следва да договорят конкретната продължителност, формата и мястото за провеждане на обучението, правата и задълженията на стажанта и наставника, както и трудовото възнаграждение за периода на стажуване. По отношение на времетраенето на договора за стажуване ИСС счита, че то трябва да е не по-малко от 3 и не повече от 12 месеца, а месечното възнаграждение - не по-малко от минималната месечна работна заплата, установена за страната. Финансовата подкрепа за младите хора по време на програмите за обучение на работното място, стажуването и чиракуването е крайно наложителна, тъй като много от тях отпадат или напускат преждевременно училище само и единствено за да работят и да издържат себе си и семействата си.

25. ИСС призовава за повече **гласност и признание на постиженията на организациите, инициативите и проектите с качествени резултати** по отношение на мерки за борба с младежката безработица, за превенция и обратна интеграция на отпаднали младежи, за активиране на младите хора от групата NEET и т.н. Разпространяването на добрите практики и примери, постигнати на регионално и национално ниво, могат да окажат благоприятно влияние както за настоящите участници в младежки инициативи, така и за привличането на бъдещи такива.
26. Младежката безработица е основен „виновник“ за емиграцията на много от младежите. Според ИСС Европа се нуждае не толкова от трудовата миграция на младежите, а от **трудова-образователен обмен**. Това означава, че младите хора могат максимално да се възползват от възможностите за обучение в избраната от тях област и дори за работа в други страни - членки на ЕС, а впоследствие да се завърнат в страната си и да споделят/ реализират наученото. Подобен модел може да допринесе за издигането на европейския интеграционен модел до съвсем нови измерения.
27. ИСС обръща внимание върху необходимостта от **намаляване на административната (бюрократичната) тежест**, с която е съпроводено **субсидирането на работодателите за наемане на младежи и стажанти**, за да се постигне желаният устойчив положителен ефект върху заетостта. Ускоряването на електронизацията на административните услуги и разширяването на обхвата им ще допринесат за увеличаване броя на наетите млади хора. ИСС подкрепя всички предприети усилия за облекчаване на административната тежест и подобряване на бизнес климата в страната, като тази подкрепа е изразена в специална резолюция на ИСС по проблема⁷.
28. ИСС приветства първите **промени в Националния план за действие по заетостта (НПЗ), предназначени за подпомагане на работодателите, които наемат безработни младежи с висше и средно образование**, независимо от липсата на трудов опит⁸. Решението на МС предвижда държавата да поема 30% от осигурителните плащания за наетите младежи през първите 6 месеца, 50% - през следващите 6, и максимум 75% от стойността на осигурителните вноски за периода от дванадесетия до осемнадесетия месец. ИСС подчертава, че, за да има успех тази мярка, е необходимо средствата за осигуровки по нея (ако се дават чрез възстановяване на вече внесени суми) да се отпускат без закъснения, както и да не се усложнява прекалено много администрирането на трудовите отношения с младежите

---

⁷ Резолюция на ИСС: „Подобряване на бизнес средата в България чрез по-добро регулиране”, ИСС/3/011/2013 г.

⁸ Решение на Министерски съвет № 539 от 12.09.2013 г. За изменение и допълнение на Националния план за действие по заетостта през 2013 г., приет с решението по т. 43 от Протокол № 47 от заседанието на Министерския съвет на 19 декември 2012 г., изменено с Решение № 224 на Министерския съвет от 2013 г.

по нея. Забавянето на тези средства затруднява нормалната работа на предприятията и ги демотивира за продължаващото наемане (и обучаване) на младежи. Според ИСС е необходимо също да бъде запазено, а при възможност даже и увеличено допълнителното заплащане на членовете на постоянния персонал, ангажиран като „наставник” на наетите младежи.

29. Имайки предвид, че **хората със специфични възможности** са целева група в риск, ИСС смята, че трябва да бъдат разработени специфични правила, чрез които да се търси трайно решаване на проблемите, свързани с безработицата сред хората с увреждания, насочени най-вече към:

- **повишаване пригодността за заетост и осигуряване на заетост на регистрирани безработни младежи с трайни увреждания**, като предпоставка за преодоляване на социалната им изолация и за пълноценното им интегриране в обществото;

- **насърчаване на работодателите да наемат на работа безработни младежи с трайни увреждания, като им осигуряват достъпни и пригодни работни места.**

30. Според ИСС в прилагането на активни младежки политики държавата **трябва да участва не толкова като „работодател” на младежите** (напр. по програмата „Старт в кариерата”), **а като посредник/медиатор във взаимоотношенията между безработните млади хора, обучаващите институции и работодателите в реалната икономика.** Самото създаване и осъществяване на политиките трябва да се извърши с тясното сътрудничество на социалните партньори и гражданското общество. Мащабността на схемата предполага подобряване на диалога между всички заинтересовани страни, в това число институции (вкл. образователни), социални партньори и самите младежи.

31. ИСС призовава към **подобряване на диалога на публичните институции, работещи в областта на заетостта**, с частните работодатели, оценяване на техните потребности и информиране за допълнителните възможности за наемане на уязвими лица, които търсят работа, с цел гарантиране на бързи преходи.

32. Ключова за реализацията на мерките за младежите е ролята на **Агенцията по заетостта**, която следва да бъде реформирана така, че да предлага **нов вид комплексни индивидуални услуги за улесняване на преходите.** За успешното функциониране на тази административна инфраструктура следва да бъде осигурено достатъчно и достъпно финансиране за прилагането на младежките политики, включително и гарантирането на финансови стимули за служителите на агенцията, които ще бъдат натоварени с нови функции и задължения във връзка с осъществяването на гаранциите за младежта.

33. ИСС апелира за осигуряване на **специализирано обслужване на безработни младежи чрез разкриване на нарочни филиали в системата на Агенцията по заетостта, т.нар. „младежки бюра”** в 10-те града с концентрирано младежко население и висок процент безработни.

34. ИСС препоръчва в **регионалните дирекции по заетостта** ежемесечно да се организират публични лекции при свободен достъп за всеки желаещ, разясняващи възможностите за търсене на заетост (като например изготвяне на автобиография и мотивационно писмо, подготовка за интервю за работа, специфичните функции и характеристики на пазара на труда и др.), възможностите за предприемачество (съществуващи бизнес алтернативи, как се стартира бизнес, как се изгражда собствена компания и др.). Препоръката на ИСС е лекциите да се водят не само от

гостуващи лектори, но и от представители на работодателските и синдикалните организации в страната.

35. ИСС счита за особено ключови законодателните промени, които да гарантират повече сигурност за младежите, останали без работа, като:

- нормативно регламентиране на **социално подпомагане за безработни младежи за период от четири месеца в размер на не повече от 50% от МРЗ**, което да се получава, ако след изтичане на четвъртия месец от завършване на образованието им младежите не са намерили първо работно място или не са включени в стажантски или други целеви младежки програми и мерки. Задължително условие за придобиване на това право на социално подпомагане да бъде включването на тези безработни младежи в подходящи форми за допълнителна квалификация и обучение, като се предвидят целеви мерки и стимули, включително финансови за насърчаване на работодателите за наемането им на „първа работа”.
- въвеждане на **Специфичен режим за натрупване на осигурителни права и достъп до обезщетения при безработица** за заети извън класическите постоянни трудови договори (сезонни работници, надомни работници, заети на непълно работно време и др.п.);
- нормативно решение за **изплащане на част от обезщетението за безработица** при преход от безработица към заетост на лица, самостоятелно усъвършенствали квалификацията си и/или самостоятелно намерили нова заетост в срока на обезщетението.

36. ИСС призовава за разработване на политики и въвеждане на практики за **съвместяване на трудовия и семейния живот на младите хора** чрез:

- използване на гъвкави графици при разпределение на работното време, функционална гъвкавост, чрез преразпределение на длъжностните задължения;
- допускане и осигуряване на условия за надомна или работа от разстояние за младежи, когато естеството на работа го позволява;
- стимулиране създаването на родителски кооперативи за гледане на деца на работещи млади родители;
- предоставяне на възможност за майките с деца до 3-годишна възраст, които работят или учат, да ползват ваучер за домашни помощници за отглеждане на деца и/или за битови услуги в домашна среда;
- подпомагане на младите семейства, останали без работа (поради съкращение) и с ипотечен кредит за единствено жилище чрез поемане на гаранция и договаряне с банката на разсрочена схема за погасяване.

37. ИСС приветства проектозакона за изменение и допълнение на **Закона за младежта**, който утвърждава ролята на младежките организации в процеса на формиране и прилагане на политиките за младежта у нас. Проектозаконът предвижда повече възможности за общините да инициират и самостоятелно да управляват услуги за развитие на младежта на регионално ниво. По този начин адекватно и конкретно ще бъдат посрещнати рисковете и предизвикателствата на регионално равнище.

38. Апелът на ИСС е за популяризиране на **доброволчеството** сред младите хора като движеща сила за личностно развитие, мобилност, учене, придобиване на опит, възпитаване в дух на социално сближаване, солидарност между поколенията и формиране на гражданско самосъзнание. В тази връзка се препоръчва разработване на **цялостна концепция за доброволческия труд** и начина му на полагане, правна

регламентация на статута на доброволеца, доброволческите организации, доброволческия труд и доброволческата услуга.

39. Според ИСС за успешното прилагане на политики за младежта е необходима най-вече **политическа воля за реформи и разширяване капацитета на бизнеса за създаване на възможности за заетост**. Диалогът между социалните партньори, гражданското общество и институциите е ключов за приемането на работещи и успешни мерки, чрез които да се постигне реално намаление на младежката безработица. ИСС препоръчва на **българското правителство, в диалог със социалните партньори и след консултация с гражданското общество, да ускори процеса по разработване и приемане на Национален план за прилагане на гаранции за младежта, който адекватно да кореспондира и с Националния план за действие по заетостта**.
40. ИСС подчертава, че освен социалният и гражданският диалог, в обсъждането на младежките политики и Националния план за въвеждане на гаранция за младежта, **ключова роля имат и младежките организации в страната**. Те проявяват значителен иновативен потенциал и могат да имат сериозен принос при съставянето на плана - например при определяне на комуникационните канали за информиране на младежите, допълнителните мерки по гаранцията, разширяването на диалога с неправителствените организации и др.

II. ВЪВЕДЕНИЕ

1. В условията на най-сериозна от десетилетия насам икономическа криза Европейският съюз се изправи пред ново сериозно **предизвикателство - лавинообразното нарастване на младежката безработица**. В периоди на устойчиво икономическо развитие се счита за нормално коефициентът на безработните младежи да е по-висок от този на общата безработица. Оказа се обаче, че в много от държавите членки младежката безработица надвишава два, а в някои от тях и три пъти, размера на общата безработица. Очертаващата се негативна картина бе утежнена от **нарастването дела на младежите от групата NEET**, а в Европа се заговори за риска от „загубено поколение”. Политическият ангажимент и иновативните подходи са от решаващо значение за пресичане на тенденцията към намаляване на работните места като цяло, в т.ч. и за младите хора.
2. След като проблемът с младежката безработица беше идентифициран като приоритет на равнище Европейски съюз, **Европейската комисия предприе поредица от инициативи**, чрез които младите хора да получат шанс за интегриране на пазара на труда и в обществото като цяло. През месец декември 2012 г. ЕК представи съобщението „Преход към заетост на младите хора”⁹, наречено **„Пакет за младежка заетост”**. Той е продължение на последователните усилия на европейските институции за борба с младежката безработица и представлява допълнение към инициативата „Младежта в движение”, част от стратегията „Европа 2020” и инициативата „Възможности за младежта“, представена в края на 2011 г.
3. В пакета за младежка заетост централно място е отделено на създаването на **„Гаранция за младежта”** във всяка държава - членка на Европейския съюз, в която такава все още не е установена. Същевременно процесът на определяне и провеждане на мерките по „гаранцията” ще бъде проследяван и оценяван в рамките на Европейския семестър.

⁹ Съобщение на ЕК: „Преход към заетост за младите хора“, Брюксел, 5.12.2012, COM(2012) 727 final.

4. Чрез настоящата резолюция ИСС прави **обзор на младежките политики на ниво ЕС и на прилагането им в България**, като цели да очертае специфичните проблеми и да предложи допълнителни мерки за разширяването им. Тя е логично продължение в дейността на ИСС, насочена към подобряването на политиките за младежта, включващи борба с преждевременното напускане на училище, повишаване заетостта на младежите, подобряване качеството на образованието и др.
5. Според ИСС едни от основните предизвикателства пред младите хора в България са свързани с тяхното **образователно и квалификационно равнище**. Въпреки предприетите мерки от страна на последните правителства, все още темпът на нарастване дела на лицата с висше и средно образование в България изостава от заложените стратегически цели. По данни на НСИ най-висок е относителният дял на младежите на възраст 15-29 години със завършено средно образование (47,5%), следвани от тези с основно образование (29,5%) и висше образование (14,9%). От друга страна, намалява броят на младежите обхванати в професионално образование и обучение, който през 2010/2011 г. година е около 383 хил. Особено предизвикателство представлява целевата група с начално и по-ниско образование (8,2%).
6. В преобладаваща част от случаите **ниската образователна степен** се дължи на напускане на системата за образование и обучение още преди завършване на средно образование. В свои анализи ИСС дефинира основните последствия, произтичащи от **ранното отпадане и преждевременното напускане на училище** в България, по-сериозните от които са:
  - ниска квалификация, ограничаваща възможностите за задържане на качествена (дълготрайна) заетост;
  - занижени възможности за достигане на необходимите критерии (стаж и възраст) за пенсиониране;
  - повишен риск от продължителни периоди на безработица, значителен риск от бедност и социално изключване;
  - липса на покритие за основните осигурителни рискове;
  - възпроизвеждане на ранното отпадане и недостатъчното образование при наследниците - по примера на родителя;
  - силна зависимост от държавата - социалните плащания и помощи се превръщат в основна форма на доход (издръжка);
  - принудително попадане в сивия сектор на икономиката - нерегламентирана заетост, участие в престъпни деяния, упадък на обществените ценности и др.
7. Високият процент на **преждевременно напусналите системата на образование** затвърждава факта, че към настоящия момент образователната система в повечето случаи генерира потенциално и дългосрочно безработни лица. Това налага преосмисляне на използваните финансови стимули за продължаване и завършване на образованието, най-вече въз основа на резултатите от ученето. Изучаването на ранното отпадане и преждевременното напускане на училище все повече ще зависят от достъпа до надеждна информация както за броя, така и за причините за отпадане. Необходима е подкрепа на **инициативи за „втори шанс“**, които трябва да улеснят придобиването на основни знания и компетенции от онези, които напускат училище твърде рано или никога не са посещавали училище, или са безработни, но искат да възобновят обучението или завършат образованието си.

8. Особено внимание заслужава **равнището на грамотност и владеене на български език, както и на чужди езици**, което е един от приоритетите, посочени от Съобщението на ЕК „Преосмисляне на образованието”. Според доклад на Евробарометър от месец юни 2012г.¹⁰, 48% от българите посочват, че могат да проведат разговор на чужд език, докато на равнище ЕС-27 този процент е 54. Разговор на два чужди езика могат да проведат 19% от анкетираните българи (за ЕС средно 25%), а на три - едва 4% (срещу 10% средно за ЕС). ИСС отбелязва, че след въведените в началото на новото хилядолетие промени в образователната система чуждоезиковото обучение започва от най-ранна ученическа възраст (8-9 години), което постепенно ще допринесе за коригиране на цитираните данни, макар и с определен времеви лаг. Чуждоезиковата подготовка е ключова за трудовата реализация и мобилността на българите в рамките на ЕС.
9. ИСС призовава да се обърне особено внимание на **намаляването броя на трайно безработните младежи, регистрирани в бюро по труда за повече от 1 година**. Последните данни на НСИ показват, че продължително безработните лица (извън заетост за период от над 2 години) представляват около 35 % от всички безработни в България¹¹. При тази група опасността от обезкуражаване е най-висока и следователно необходимостта от позитивни политики е най-остра. Освен стандартната субсидия за заетост ИСС препоръчва да се предвидят и осигурителни облекчения за работодателите, склонни да наемат трайно безработни младежи.
10. При осигуряването на перспективно образование и обучение все още се наблюдават дефицит по отношение на предоставяната информация за **професионално ориентиране**, слаба координация между отговорните институции, доставчиците и потребителите на услугите по професионално ориентиране, както и липса на достатъчно и квалифицирани специалисти по професионално и кариерно ориентиране (особено в средното образование).
11. Важен елемент за засилването на интеграцията **в обществото на маргинализирани младежи от различни социални групи** е организирането на публични инициативи и мероприятия, насочени към тях. Изграждането и засилването на чувството за обществена принадлежност е в състояние да противодейства на ограниченията, които индивидът си налага вследствие на своята изолираност. Добър пример за такива инициативи са провеждането на „отворени врати” от държавните институции, на развлекателно-образователни мероприятия за групи младежи с определени проблеми, насърчаването на изграждането на по-положителен и по-популярен имидж на доброволчеството, разширяването на видовете доброволни инициативи и др.
12. **Уменията и квалификациите, които не отговарят на изискванията на пазара на труда**, и недостатъчните свободни работни места продължават да ограничават заетостта на младите хора у нас. ИСС нееднократно е алармирал за разминаването в търсените и предлаганите специалности, свидетелство за което е обстоятелството, че въпреки високата безработица в разгара на кризата (а и сега) редица работни места остават свободни поради липсата на квалифицирани специалисти за търсените позиции.
13. Липсва практика на съвместна подготовка и периодично осъвременяване на **учебните програми и помагала** със социалните партньори за отразяване на изискванията за новите работни места и особено на тези, които се очаква да бъдат разкрити в сферата

---

¹⁰ Special Eurobarometer 386: “Europeans and their Languages”, Report, Fieldwork: February - March 2012, Publication: June 2012.

¹¹ Данни - НСИ, Наблюдение на работната сила за първото тримесечие на 2013 г.

на услугите, транспорта, туризма, снабдяването, образованието и „белите“ работни места в системата на здравеопазването.

14. Едни от основните **предизвикателства за реализацията на младите хора на пазара на труда** са свързани със: неадекватната подготовка за прехода „образование - пазар на труда“; липсата на традиции и култура за откриване на работни места за младежи и за насърчаване на предприемачеството; ограничените инвестиции от страна на работодателите за учене през целия живот и кариерно развитие; трудностите при намиране на работа дори и за добре образованите младежи; съвместяването на трудовия и семейния живот и др.
15. Като взема предвид ниския коефициент на заетост на младежите на възраст 15-24 години с основно и по-ниско образование в България - 4,4% по данни от LFS на Евростат, ИСС счита за недостатъчно рентабилно изразходването на публични средства за осигуряване на краткосрочна субсидирана заетост при тази група. Според ИСС при тях е необходимо активните мерки да са предшествани от предоставяне на възможности за завършване на по-висока степен на образование и придобиване на основни компетенции, търсени на пазара на труда, като: владене на поне един чужд език, способност за работа с компютри и базов софтуер, умение за работа в екип, добри комуникационни умения и др. След повишаването на степента на образование и на пригодност за заетост за младия индивид е от първа необходимост да придобие практически опит, да получи първия си трудов договор, включително и чрез субсидирана заетост.
16. „Дуалната система“, която съчетава образование в училище с обучение в предприятието е доказала своя успех за младите хора в редица европейски страни като Австрия, Дания, Германия и Швейцария. В тези държави ниската младежка безработица често се дължи на ефективността на тази система, която успешно осигурява на голям брой млади хора качествено образование.
17. Много често младите хора изпитват **затруднения при достъпа до здравната система** в периода след завършване на някаква степен на образование, докато не продължат в следваща степен, не се регистрират като безработни или не започнат работа.
18. Голяма част от **младите хора са изправени пред риска от изпадане в бедност и социално изключване**. Например липсата на възможност за получаване на обезщетение за безработица поради липса на натрупан трудов и осигурителен стаж създава реален риск от изпадане в бедност. Липсата на работа и/или на адекватно възнаграждение сред младите хора възпира голяма част от тях да създадат семейство докато са във фертилна възраст. Предизвикателство е и преодоляването на модела на семействата с едно дете (60 % от семействата в България). За голяма част от **младите семейства** закупуването на първо жилище е невъзможно поради недостатъчните доходи и високите лихви по кредитите, а някои от тях изпитват дори затруднения за поемане на битови разходи, за достъп до схемите за енергийна ефективност и т.н. Много често тези затруднения водят до ограничаване на контактите, а при по-продължителен период и до социална изолация и маргинализация.
19. Въпреки че готовността на младите хора да участват в доброволчески акции нараства през последните години, все още голяма част от младите не познават ценностите на **доброволчеството**. Сериозен проблем в България е липсата на законодателна закрила на правата на младите доброволци, особено на непълнолетните - липса на правен статут и ясна регламентация на доброволческия труд и признаването му за придобита компетентност в дадена сфера.

III. ЕВРОПЕЙСКИ КОНТЕКСТ НА БОРБАТА

С МЛАДЕЖКАТА БЕЗРАБОТИЦА

1. Европейският съюз прие стратегия „Европа 2020“¹², целяща постигането на „интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж“, която включва седем водещи инициативи. Чрез **инициативата „Младешта в движение“** Европейският съюз заяви своя ангажимент за подобряване на образователните системи и за улесняване навлизането на младите хора на пазара на труда.
2. В края на 2011 г. бе публикувано **съобщение „Инициатива „Възможности за младежта“**¹³, в което ЕК предупреждава за риска от „загубено поколение“, породен от увеличаващия се брой безработни младежи в ЕС. Целта на инициативата е да насърчи държавите членки да предприемат мерки за създаване/увеличаване на младежката заетост.
3. На 05.12.2012 г. ЕК публикува съобщение **„Преход към заетост за младите хора“ („Пакет за младежка заетост“)**¹⁴, в което се представят предприетите действия - на равнището на ЕС и на национално равнище, за изпълнение на инициативата „Възможности за младежта“, както и 28 информационни листовки за отделните държави. Официално Комисията представи и препоръка към Съвета на ЕС (Съвета) за създаване на **„Гаранция за младежта“**: „Гаранцията за младежта следва да бъде приложена посредством цялостна и единна схема, която гарантира, че младите хора получават добро предложение за работа, продължаване на образованието, чиракуване или стаж в рамките на четири месеца след като напуснат училище или останат без работа“¹⁵.
4. Освен **„Гаранция за младежта“**, в **Пакета за младежка заетост** ЕК предлага също:
  - държавите членки да установят по-дълбоки партньорски отношения както със социалните партньори, така и с всички останали заинтересовани страни - мярка, подкрепена с тезата, че може да бъде постигната и без допълнително финансиране;
  - да се осигури възможно най-ранно обхващане на младите хора в рамките на службите по заетост и да им се гарантира равен достъп до предоставяните услуги;
  - подобряване на трудовата интеграция;
  - по-пълно възползване от средствата по Европейския социален фонд (ЕСФ).
5. В края на 2012 г. бе публикуван **„Годишен обзор на растежа“ (ГОР-2013)**, който даде началото на **Европейския семестър 2013**. В Съобщението бе подчертано, че прилагането на „Гаранция за младежта“ е крайно необходим елемент от политиките на държавите - членки на ЕС, в т.ч. и на България. Още на този начален етап ИСС се включи в процеса на Европейския семестър и прие **резолюция по ГОР – 2013 г.**¹⁶, в която препоръча младежките политики да намерят отражение в една от основните цели на Стратегия „Европа 2020“ и предложи формулирането на допълнителна подцел по заетостта, отнасяща се до равнището на младежката заетост и безработица. Също така, ИСС се присъедини към препоръката на Европейският икономически и

¹² Съобщение на Комисията: „Европа 2020“, Стратегия за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж, Брюксел, 3.3.2010 г., COM(2010) 2020 окончателен.

¹³ Съобщение от Комисията: Инициатива „Възможности за младежта“, Брюксел, 20.12.2011, COM(2011) 933 окончателен.

¹⁴ Съобщение на Комисията: „Преход към заетост за младите хора“, Брюксел, 5.12.2012, COM(2012) 727 final.

¹⁵ Съобщение на Комисията: „Преход към заетост за младите хора“, Брюксел, 5.12.2012, COM(2012) 727 final.

¹⁶ Резолюция на ИСС по „Съобщение на Комисията - Годишен обзор на растежа 2013 г.“, ИСС/3/007/2013 г.

социален комитет (ЕИСК)¹⁷ да бъде увеличен размерът на средствата, определени за борба с младежката безработица - 3 млрд. евро от ЕИБ и 3 млрд. евро от ЕСФ.

6. ИСС е удовлетворен, че на Европейския съвет от 07-08.02.2013 г. бе приета предложената от ЕК „Инициатива за младежка заетост”¹⁸ с бюджет от 6 млрд. евро за първите две години от новия референтен период, предназначени за подпомагане на младите хора в ЕС, особено в региони, където младежката безработица е над 25%. Предоставянето на средствата изцяло през първите две години, а не за целия програмен период 2014 - 2020 г. ще осигури повече гъвкавост за държавите членки още на етапа на изготвяне на националните планове за провеждане на политиките по инициативата за младежка заетост.
7. На 22.04.2013 г. Съветът прие препоръки за „Създаване на гаранция за младежта”¹⁹. В документа се казва, че държавите членки следва „да гарантират, че всички млади хора на възраст под 25 години получават добро предложение за работа, продължаване на образованието, чиракуване или стаж в рамките на четири месеца след като останат без работа или напуснат системата на формалното образование”. Обръща се внимание също, че при изготвянето на националните схеми следва да се вземат предвид регионалните и местните особености, многообразието на младежите и др.
8. В съобщението на ЕК озаглавено: „Да обединим усилията си в подкрепа на младите хора в Европа. Призив за действия срещу младежката безработица”²⁰, се призовава за спешни мерки за справяне с младежката безработица, между които:
  - прилагане на т.нар. „Гаранция за младежта“;
  - инвестиране в младите хора чрез Европейския социален фонд;
  - начални действия по инициативата за младежка заетост;
  - подкрепа за трудова мобилност в рамките на ЕС чрез EURES;
  - стъпки за улесняване на прехода от образование към заетост чрез стимулиране на предлагането на висококачествени професионални практики (чиракуване) и стажове и справяне с недостига на квалифицирана работна ръка;
  - ускоряване на реформите за постигане на истински пазар на труда в ЕС в дългосрочен план; мерки в подкрепа на създаването на работни места в краткосрочен план - особено от страна на МСП, и за въвеждане на стимули за наемането на млади хора.
9. Европейската комисия потвърди също, че **напредъкът по въвеждането на гаранции за младежта в държавите членки ще стане обект на наблюдение в рамките на Европейския семестър** - решение, което още веднъж подчертава значението, което европейските институции отдават на борбата с младежката безработица.
10. С публикуването на 29.05.2013 г. специфични препоръки към Република България²¹ като част от Европейския семестър 2013 г., Европейската комисия и Съветът на ЕС препоръчаха страната ни „да ускори националната инициатива за

¹⁷ Становище на ЕИСК /22.05.2013 г.

¹⁸ Съобщение на Комисията: “Инициатива за младежка заетост”, COM(2013) 144 final.

¹⁹ Препоръка на Съвета: „Създаване на гаранция за младежта”, 22.04.2013 (2013/C 120/01).

²⁰ Съобщение на Комисията: “Да обединим усилията си в подкрепа на младите хора в Европа - призив за действия срещу младежката безработица”, COM(2013) 447 final.

²¹ Европейска комисия: Препоръка за препоръка на Съвета относно Националната програма за реформи на България за 2013 г. и за представяне на становище на Съвета относно Конвергентната програма на България за периода 2012-2016 г., Брюксел, 29.05.2013, COM(2013) 352 final.

младежка заетост, например чрез схеми за „Гаранция за младежта”. Тази препоръка бе отправена към България и през предходния Европейския семестър и е залегнала в някои от последните актове на ИСС. В резолюцията по специфичните препоръки към България, приета през юни 2013 г. ИСС настоява за ускорено прилагане на предложените мерки по „Гаранция за младежта” и за тяхното финансово обезпечаване от фондовете на ЕС”²².

11. В този контекст ИСС разработи и прие **становище на тема „Приоритети и политики за усвояване на средствата от фондовете на Европейския съюз в България през периода 2014 – 2020 г.”**²³, в което отправя конкретни препоръки и предложения, свързани с финансирането на младежките политики. ИСС подкрепя инвестициите в образователната и младежката инфраструктура с цел подобряване достъпа до качествено образование и младежки услуги, с акцент към по-изостаналите региони на страната и поради пряката им връзка с икономическото и духовното развитие на нацията.

IV. МЕРКИ ЗА УСПЕШНО ПРИЛАГАНЕ

НА „ГАРАНЦИЯ ЗА МЛАДЕЖТА” В БЪЛГАРИЯ

1. **Международната организация на труда (МОТ) дефинира**²⁴ „Гаранцията за младежта” като концепция, която предлага правото на работа, обучение или образование с определена група от млади хора и задължава обществената служба по заетостта или друг държавен орган да предостави услуги и/или изпълнение на програми в рамките на определен период. **За разлика от типичните активни мерки на пазара на труда, младежката гаранция предоставя на всички млади хора правото на участие по определените мерки, стига да изпълняват предварително установени критерии.**
2. ИСС отчита положително последователните и целенасочени усилия на европейските институции за подобряване на достъпа на младите хора до пазара на труда и за цялостно повишаване на качеството им на живот. След първоначалното разписване и обосноваване на „Гаранция за младежта”, към днешна дата трите основни институции на ЕС (Европейската комисия, Европейският парламент и Съветът) подкрепят инициативата, но въвеждането ѝ остава ангажимент, който следва да бъде изпълнен изключително на национално равнище. Това трябва да стане по начин, максимално отговарящ на икономическата конюнктура и социалните условия в съответната държава членка.
3. Като взема предвид задълбочаването на проблемите, които българските младежи срещат при реализирането си на пазара на труда, предпазливите прогнози за растеж на икономиката, както и препоръките на Съвета по отношение на Националната програма за реформи на България (2012-2016 г.), ИСС приветства препоръката на Съвета за създаване на **гаранция за младежта в България** и последвалите инициативи на българското правителство за изготвянето на **национален план за действие** по схемата.

---

²² Резолюция на ИСС по “Препоръка на Съвета относно Националната програма за реформи на България за 2013 г. и за представяне на становище на Съвета относно Конвергентната програма на България 2012-2016 г. (SWD(2013) 352 final)”, ИСС/3/012/2013 г.

²³ Становище на ИСС: „Приоритети и политики за усвояване на средствата от фондовете на ЕС в България през периода 2014 – 2020 г.”, ИСС/3/010/2013 г.

²⁴ ILO, Youth guarantees: A response to the youth employment crisis?

http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/documents/publication/wcms_209468.pdf

4. ИСС определя схемите за гаранции за младежта като необходими за **постигането на три от целите на Стратегия „Европа 2020”**, а именно:
  - заетост за 75 % от хората на възраст между 20 и 64 години;
  - намаляване на процента на преждевременно напусналите училище до под 10 %;
  - 20 милиона по-малко бедни или застрашени от бедност и социално изключване хора.
5. ИСС обръща внимание върху препоръката на Съвета, че „Гаранцията за младежта” следва да бъде предоставена на младите хора при регистрирането им в службата по заетостта, а за неработещите, неучещите и необучаващите се младежи, които не са регистрирани в такава служба, държавите членки следва да определят съответния отправен момент за нейното предоставяне в рамките на същия четиримесечен срок”²⁵.
6. ИСС подчертава, че **основните задачи/функции на „Гаранцията за младежта”** са както да осигури ключовия за бъдещето на всеки младеж преход от образование и обучение към заетост, така и да минимизира продължителността на периодите, които младежите прекарват като безработни или обезкуражени лица на пазара на труда.
7. Предвид специфичните за България условия, в които следва да се прилагат политиките за младежта, ИСС препоръчва отправените към младежите предложения за обучение, квалификация, заетост, стаж или чиракуване да бъдат съобразени преди всичко с нуждите на индивида, неговото семейно и материално положение, степента на текущото му образование и др. Освен това е необходимо те да бъдат съобразени с регионалната специфика, възможностите за заетост, стаж или продължаващо обучение в сфера/ бранш на стопанския живот, ключов за развитието на региона.
8. Според ИСС **схемата за гаранции за младежта следва да включва мерките за подкрепа**²⁶, **посочени от Съвета**, а именно: изграждане на партньорски подход; намеса на ранен етап и мерки за активизиране на младите хора; мерки, подпомагащи интеграцията на младите хора на пазара на труда; използване на структурните фондове на ЕС; оценка и постоянно усъвършенстване на схемата и нейно прилагане във възможно най-кратки срокове.
9. ИСС подчертава, че е важно да се **изяснят предварително възможните трудности при предлагането на „Гаранция за младежта” в България**. Например как в рамките на 4 месеца след напускане на училище (или работа) да се гарантира отправянето на предложение за работа, стаж, образование или обучение към младежи, които не са регистрирани в бюрата по труда. Друг труден момент би бил определянето на срока на гаранцията - ако след осигурен шестмесечен стаж например не се постигне последваща заетост за младежа, ще попадне ли той пак в рамките на гаранцията и др. Следва отговорите на тези въпроси да бъдат ясно структурирани и да намерят място в разработвания план за прилагане на инициативата. В тази връзка ИСС призовава за спешни нормативни промени за информационно и правно осигуряване на политиките и мерките за успешно прилагане на „Гаранция за младежта” в България включително:
  - въвеждане на допълнителни реквизити за идентифициране на мястото на работа (код по регистъра на населените места ЕКАТЕ) на наетите лица като основен елемент на трудовото/служебното правоотношение;

---

²⁵ Препоръка на Съвета: „Създаване на гаранция за младежта”, 22.04.2013 (2013/C 120/01), с. 3.

²⁶ Пак там.

- задължения за дигитализиране на данните за образователния и квалификационния статус на гражданите от страна на учебните заведения и ЦПО за образователни и обучителни програми, финансирани с публични средства;
  - интегриране на информационните системи на МТСП и МОН и осигуряване на достъп в реално време на Агенция по заетостта, НАП, ГИТ и други институции;
  - регистриране на отпадналите от образователната система и персонална идентификация на т.нар. обезкуражени лица в групите 15-24 г. и 25-29 г.
10. ИСС се присъединява към тезата на ЕИСК за **„повишаване на възрастовата граница на лицата, които могат да се възползват от гаранцията за младежта, до 30 години**, за да се позволи достъпът до нея на млади хора, които напускат по-късно университета или са в преход между обучението и заетостта”²⁷. За да се избегне прекомерното намаляване на средствата, разходвани за един младеж, при условие, че в обхвата на мерките попадат и младежите на възраст 25-29 г., ИСС препоръчва тази възможност да бъде предвидена най-вече за регионите с равнища на младежка безработица над 30%. Тук следва да се подчертае, че преходите от образование към заетост и от заетост към заетост продължават и след навършването на 24-годишна възраст, особено в регионите с шокови равнища на младежка безработица. **Разширяването на обхвата на гаранцията безспорно ще изисква повече средства, но след като веднъж бъде изградена инфраструктурата, то резултатите ще станат многократно по-осезаеми и дълготрайни.**
11. Едно от най-важните постижения на гаранциите за младежта е подчертаването на значението на **обучението на работното място, стажуването и чиракуването като трамплин за повишаване на пригодността за заетост на младите хора и значително улесняване на прехода от образование към заетост**. Ползите от различните схеми за стажуване и чиракуване (или „професионална практика”) съдействат за значителното намаляване на младежката безработицата. Те допринасят за подобряването на пазара на труда в различните му равнища:
- Облекчава се преходът от образование към заетост за младежите, които традиционно са една от най-уязвимите групи на пазара на труда;
  - Осигуряват се качествени специалисти и то за сектори, в които такива са необходими;
  - Осъществява се подмладяване на работната сила в страната;
  - Правилно предложените схеми за стажуване и чиракуване, провеждащи се във фирми от свободния пазар, могат да допринесат за намаляване на регионалните диспропорции при заетостта;
  - Провеждането на стажове и участието в чиракуване допринасят за развитието на специалността/ професията, кариерните перспективи в дългосрочен план и повишаването на доходите.
12. Като взема предвид позицията на Съвета на ЕС, че „мерките, които се предприемат в рамките на схема за гаранции за младежта, насочена към повишаване на уменията и компетентността, спомагат за преодоляване на съществуващите несъответствия в търсенето и предлагането и отговарят на търсенето на работна сила” ИСС препоръчва **ключов момент при реформирането на образованието да бъде диалогът с работодателските организации**. Данните от „Доклада за младежта 2010-2012”

²⁷ Становище на Европейския икономически и социален комитет. SOC/485 “Гаранция за младежта.” Брюксел, 22 май 2013 г.

показват нисък брой на младежите, участвали в стажове и чиракуване, предоставени от частния сектор чрез посредничеството на държавните органи. Това дава основание да се счита, че **социалният диалог има още потенциал за развитие.**

13. Поради редица причини, между които непознаването на трудовите и осигурителните права, ниската компетентност и квалификация, неотложната нужда от финансови средства и др., много млади хора се съгласяват да работят при неравноправни условия на труд, без трудов договор или с такъв на половин работен ден. В тази връзка ИСС приветства усилията на европейските институции за **гарантиране на сигурността и качеството на младежките стажове и работни места.**
14. ИСС се присъединява към идеята на ЕК всяка държава да разполага с **„резерв от нови проекти за подпомагане на младите хора в намирането на добра работа, възможности за стаж или образование”**. Подобно „презастраховане” може да се окаже полезно за България в контекста на по-пълното усвояване на средствата от еврофондовете, на които държавата има право.
15. ИСС констатира, че в някои държави - членки на ЕС, вкл. приложили гаранции за младежта, субсидираната заетост, стажуването и чиракуването са се превърнали в капан на младежката заетост. За младежите е трудно да преминат от „спомагателна” към пълна заетост. В тази връзка, за да се избегне злоупотребата с труда на младите хора и с финансирането от държавния бюджет и европейските фондове, ИСС препоръчва да се предоставят мониторингови функции както на отговорните държавни органи, така и на синдикалните, на работодателите и на граждански структури. С цел избягване на субективизмът, **мониторингът** трябва да се основава на ясни статистически данни и резултати от целеви социологически проучвания.
16. Според данни от ЕК в страните членки равнището на държавните разходи за младежите от групата NEET в относително изражение (като процент от БВП) е най-високо в България и Гърция (съответно 3,3 % и 3,28 %) ²⁸. ИСС алармира за необходимостта от спешно създаване на **„Гаранция за младежта”** у нас. Държавата прави все по-големи разходи за продължаващо/допълващо образование за млади хора, включително и с ниска степен на образование и квалификация, за преквалификация, за активни мерки на пазара на труда, за социално подпомагане и др. В същото време поради младежката безработица **държавата губи приходи и не реализира потенциала си за растеж.** За всеки млад човек, който е извън заетост, държавата губи потенциални приходи от осигурителни плащания, от данъци върху потенциален бизнес или от задържането в потреблението и това е още едно сериозно основание в България спешно да се приложат мерки по **„Гаранция за младежта”**.

(п)

Проф. д-р Лалко Дулевски

ПРЕДСЕДАТЕЛ НА ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛЕН СЪВЕТ

---

²⁸ Работен документ на службите на Комисията, придружаващ документа Предложение за препоръка на Съвета за създаване на гаранция за младежта, 5.12.2012 (SWD(2012) 409 final).